

Muhasebe

16

- *Muhasebe yalnızca kayıt işlemi midir?*
- *Muhasebe işletme yönetiminin hangi işlevlerine yardımcı olur?*
- *Muhasebe işlevinin işletmelere katkısı nedir?*
- *Muhasebe işletmenin yönetimini, ortaklarını ve işletme ile ilgili üçüncü şahısları nasıl bilgilendirir?*
- *Muhasebe bilgileri alınacak ekonomik kararlarda doğrudan kullanılabilir mi?*

MUHASEBE UZMANI

Beş kişi bir araya gelerek aile şirketi şeklinde bir anonim şirket kurdular. Ortaklar sermayeyi nakit olarak koydular. Şirket, mamul üretecektir. Bu amaçla borçlanılarak iki katlı bir bina satın alındı. Binanın alt katının arka sokağa bakan kısmına makineler monte edildi, caddeye bakan kısmına da satış mağazası olarak masa, tezgah, raflar, terazi ve yazar kasa yerleştirildi. Binanın üst kısmı yönetim ve muhasebe bürosu olarak halı, dolaplar, masalar, sandalye, bilgisayar ve benzeri şeylerle donatıldı. Üretimde çalışacak işçi ve ustabaşılar ile büro personeli istihdam edildi.

Şirketin muhasebe işlerini ortaklardan biri üstlendi. Ancak, söz konusu kişi bu işin uygulamasını çok iyi bilmemekte idi. Gerekli muhasebe defterleri satın alındı. Ancak, iyi bir hesap planı hazırlanmadığı gibi, muhasebe yönetmeliği de mevcut değildi. Bu nedenle defterler gelişigüzel tutulmakta ve işletme hakkında doğru ve güvenilir bilgileri verebilecek mali tablolar hazırlanamadı. Bu durum yönetimin mali analizler yapmasına olanak vermediği için üretim maliyetleri ile satış fiyatları gerektiği şekilde kontrol edilemedi, işletme dışındaki bilgi kullanıcıları da işletmeyi tanımaya yarayacak mali analizleri gereğince yapamadılar.

Amaçlarımız

Bu Üniteyi tamamladığımızda;

- 👁️ muhasebeyi tanımlayarak nasıl çalıştığını açıklamak,
- 👁️ muhasebe bilgilerinin nasıl üretilip, raporlandığını ifade etmek,
- 👁️ sağlanacak bilgi yönünden muhasebeyi sınıflandırmak,
- 👁️ bir bilgi sistemi olarak muhasebeyi açıklamak,
- 👁️ bilginin doğruluk ve güvenilirliği kavramlarını betimlemek,
- 👁️ bilgilerin finansal analiz yoluyla, ekonomik kararlarda kullanılacak bilgilere dönüştürülme sürecini açıklamak için gerekli bilgi ve becerilere sahip olacağız.

DIKKAT

Bu Ünite, içerik bakımından diğer ünitelerden oldukça bağımsızdır. Ancak, Ünitenin anlaşılabilmesinin diğer ünitelerdeki işletmecilik bilgisinin bilinmesine bağlı olduğunu unutmayınız. Bu yılın ders programında Genel Muhasebe dersinin olması nedeniyle de bu ünite muhasebe bilgisine genel hatlarıyla yer verilmiştir. Daha geniş bilgiye ilgili kitabınızdan ulaşabilirsiniz.

İŞLETMEYE AÇILAN PENCERE: MUHASEBE

Bundan önceki ünitelerde; yönetim, pazarlama, üretim gibi işletmecilik işlevlerinin genel özelliklerini açıkladık. Muhasebe ve bundan sonra inceleyeceğimiz finansman işlevlerinin öncekilerden temel farklılığı, parasal içerikli olmalarıdır.

Muhasebe, işletmenin gerçekleşen faaliyetlerinin para cinsinden işlenmesi ve ilgililere iletilmesi çabasıdır. Bu tanımda vurgulandığı gibi, muhasebe, kayıt tutma ve bilgi iletişimi olarak iki temel işin görülmesini sağlar.

Muhasebeyi tanımlayarak nasıl çalıştığını açıklamak.

Kayıt tutma ve raporlama, her yarışmada tarafların nasıl bir oyun çıkardıklarını ve oyunu hangi tarafın kazandığını bilmek için tarafların elde ettikleri sayıların panoya yazılmasıdır. Bu yazma işi yapılmadığında karşılaşma oyuncular, yöneticiler ve seyirciler tarafından hakkıyla izlenemeyecek; belki de kargaşa yaşanacaktır. Oyun sonunda kaybedilse de kazanılsa da özellikle sonucu herkes bilmek isteyecektir. Aynı şekilde serbest rekabet ortamında işletmeler de birbirleriyle yarış halinde olup, ayakta kalabilmek için daima başarılı olmak zorundadır. Bu bakımdan işletmenin gelişimini ve bunun sonucu olarak da başarısını görebilmek için işletme faaliyetlerinin kaydedilmeleri ve sayısal bilgiler olarak raporlanmaları gerekir. Bu sayede işletme kârlılığının ölçülmesi ile mali durumunun ve üretim maliyetlerinin bilinmesi olanaklı olur. Bu açıdan muhasebe kayıtları ve muhasebe raporları bir işletmede neyin olup bittiğini görmemizi sağlayan pencere görevini görür. Bu nedenle muhasebe işletmenin dili olmaktadır.

Muhasebe bilgilerinin nasıl üretilip raporlandığını ifade etmek.

Bilgi kullanıcıları, muhasebenin amacı işletme içi ve işletme dışı bilgi kullanıcılarının gereksinim duydukları bilgileri üretmek ve raporlamaktır. Buna göre bilgi kullanıcıları iki ana grupta toplanabilir: Yöneticiler ve yönetici olmayanlar.

Her işletmenin bir yöneticisi vardır ve karar alma yöneticinin en başta gelen görevidir. Bu bakımdan yöneticiler planlama yapmak ve bitmiş işi ölçmek için bilgiye gereksinim duyarlar. Yapılan işin ölçülmesi, olan ile olması gerekenin karşılaştırılmasını gerektirir. Bu durumda uygun kararı almak ve sonuçlar çıkarmak için yönetici geçmişteki iş hakkında miktar ve finansal yönden bilgi veren muhasebe raporlarına gereksinim duyar. Muhasebe raporları, ayrıca yöneticiye, işletmesinin geleceğine ilişkin tahminlerde bulunmada ve hedefler belirlemede yardımcı olur.

Muhasebe: İşletmenin gerçekleşen faaliyetlerinin para cinsinden izlenmesi ve ilgililere iletilmesi çabasıdır.

Bilgi kullanıcıları: İşletmeden çıkarı olan kişi veya kurumdur.

İşletme faaliyetleriyle ilgilenen diğer ana grup, yönetici olmayanlardır. İşletme dışından olan bu gruba ortaklar, ödünç para verenler, müşteriler, satıcılar, çalışanlar ve devlet girer. Bunlar, muhasebe raporlarını işletme ile gelecekteki ilişkilerini ayarlamak için sonuçlar çıkarmada ve kararlar almada kullanır. Bu gruba girenler işletmeye finansal yatırım yapanlar ve finansal yatırım yapmayanlar diye kendi içinde ikiye ayrılabilir.

Finansal yatırım yapanlar, işletmenin sermayesinde hissesi olanlar ile işletmeye ödünç para verenlerdir. Hisse sahibi olanların beklentisi işletmenin kârından pay almak, ellerindeki hisse senetlerinin zaman içinde değer kazanmasını beklemek iken; kredi verenler ve işletmenin çıkardığı tahvilleri satın alanlar, işletme kârlılığının yanında, anapara ile faizlerin ödenmesi bakımından işletmenin finansal durumunu da bilmek isterler. Bu bilgi, ancak işletme dışına yapılan muhasebe raporlarından öğrenilebilir.

Yönetici olmayıp yatırım yapmayanlar, işletme ile ya çıkar ya da denetim ilişkisi içindedir. Bir işletmeyle olan çıkar ilişkisi o işletmeden mal veya hizmet satın almayı, ona satış yapmayı ve onun için çalışmayı ifade eder. Müşteriler, kendileri için en elverişli koşullarda, istenilen miktarda ve kalitede, istenilen zamanda alış yapıp yapamayacağını anlamak için muhasebe raporlarını kullanır. Satıcılar, kendisinin vereceği mal veya hizmetleri satıp satamayacağını ve ticari alacağını zamanında, eksiksiz olarak tahsil edip edemeyeceğini bilebilmek için karşı şirketin muhasebe raporlarına gereksinim duyar. Çalışanlar, iş ve ücret güvencesini anlamak için işvereni hakkında bilgi veren muhasebe raporlarından yararlanır.

Bir işletme ile olan denetim ilişkisi devletin vergi alacağını doğruluğunu araştırması ve bağımsız muhasebe uzmanının (Türkiye’de Yeminli Mali Müşavirler’in), bilginin doğruluk ve güvenilirliğini bilgi kullanıcıları adına araştırması için, işletmenin muhasebe raporları üzerinde yaptığı çalışmalardır.

MUHASEBENİN ÖNEMİ GÜNÜMÜZDE NİÇİN ARTMIŞTIR?

Eskiden işletmeler küçüktü ve devletin vergi baskısı nedeniyle muhasebeye başvurulurdu. Günümüzde ise işletmelerin faaliyetlerinin sonuçlarından geniş bir kitle etkilenmektedir. Çünkü her geçen gün ülkemizde pazara katılan kişi ve işletme sayısı çığ gibi büyümekte ve buna bağlı olarak para ve sermaye piyasaları hızla gelişmektedir. Bu yapı içerisinde alınan ekonomik kararlar ve yapılan büyük harcamalar bilgi gereksinimini ön plana çıkarmaktadır.

SAĞLANACAK BİLGİ TÜRÜ YÖNÜNDEN MUHASEBENİN SINIFLANDIRILMASI

Sağlanacak bilgi yönünden muhasebeyi sınıflandırmak.

Bilgi türü bakımından muhasebe ikiye ayrılır:

- 1) Genel muhasebe
- 2) Maliyet muhasebesi

Genel muhasebe; işletme yöneticisi ile işletme dışı bilgi kullanıcılarına işletmenin mali durumu ve faaliyet sonuçları hakkında bilgi verir. Bu bakımdan finansal nitelikteki işlemlerin para birimi üzerinden kaydedilmesi, sınıflandırılması,

Genel muhasebe: İşletme yöneticisi ile işletme dışı bilgi kullanıcılarına işletmenin mali durumu ve faaliyet sonuçları hakkında bilgi verir.

özetlenmesi, raporlanması ile raporlanan bilginin analizi ve yorumu genel muhasebenin görevidir. İşletmenin mali durumu **bilanço** ile, faaliyet sonuçları da **gelir tablosu** ile raporlanır. Faaliyetleri yakından izlemek ve işletme kârlılığı ile mali duruma ilişkin sürekli kararlar almak zorunda olan yöneticiler için kısa dönemler itibariyle (aylık, üç aylık ve altı aylık gibi) işletme içi raporlama yapılırken; yönetici olmayanlar için işletme dışına genelde yıllık bilanço ve gelir tablosu şeklinde raporlama yapılır. Bu tabloların yer aldığı **Yıllık Faaliyet Raporu**'nda analiz ve yoruma da yer verilir.

Maliyet muhasebesi, işletme yöneticisine üretimle ilgili maliyet giderlerinin türleri ile bunların gider yerleri olarak işletme bölümlerine göre ve çeşitleri yönünden mamullere göre dağılımı hakkında bilgi verir. Bu bakımdan Direkt Hammadde maliyetlerini, Direkt İşçilik Maliyetlerini ve Genel Üretim Maliyetlerini kaydetmek, bu maliyetlerin esas ve yardımcı üretim merkezleri arasında dağıtımını yaptıktan sonra üretimin toplam ve birim başına maliyetini belirlemek maliyet muhasebesinin görevidir. Konusu maliyet olan bu muhasebe, bütçelerin ve maliyet analizlerinin hazırlanmasına ve bu sayede de işletme faaliyetlerinin yönetimce kontrol edilmesine yarar.

Bir üretim işletmesi yukarıda anlatılan maliyet muhasebesinin yanı sıra genel muhasebeye de sahiptir.

BİR BİLGİ SİSTEMİ OLARAK MUHASEBE

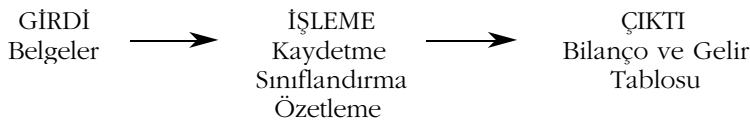
Bir bilgi sistemi olarak muhasebeyi açıklamak.

Bir işletmenin finansal nitelikli işlemlerinin kaydedilmesi ve raporlanması işini muhasebe yapar. Bu bakımdan muhasebe, finansal bilgileri üreten ve bilgi kullanıcılarına raporlayan bir bilgi sistemidir. Bunun için muhasebe bilgi sistemi, bilgiyi üretme ve raporlama amacına yönelik ve birbirleriyle bağlantılı olan şu dört öğeden oluşur:

- 1) Personel
- 2) Belgeler, defterler, mizanlar, hesap planı ve muhasebe yönetmeliği
- 3) Donanım
- 4) Raporlar

Muhasebe bilgi sistemi, bu öğeler yardımıyla işletme faaliyetlerini oluşturan finansal işlemleri belirler, kaydeder, sınıflandırır, özetler ve mali tablolar (bilançolar ve gelir tablosu) şeklinde raporlar. İlk iş olarak finansal işlemler personel ve donanım öğelerince belgelere işlenir; bu belgeler sistemin **girdi** aşamasını oluşturur. Bu belgelere dayanarak işlemler personel, hesap planı, muhasebe yönetmeliği, muhasebe defterleri ve donanım öğeleri yardımıyla kaydedilir, sınıflandırılır ve özetlenir; bu sistemin **işleme** aşamasıdır. İşlenen finansal işlemler sistemin son aşamasında bilanço ve gelir tablosu şeklinde finansal bilgilere dönüştürülür; bu, sistemin **çıkı** aşamasıdır (Şekil 16.1).

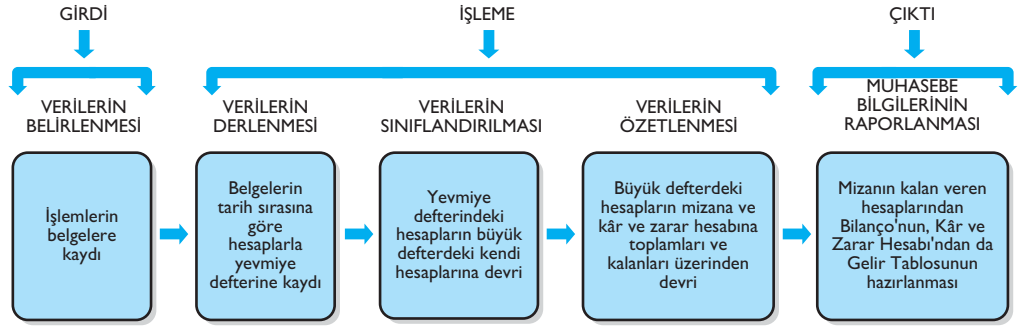
Buraya kadar yapılan anlatımlara göre muhasebe bilgi sistemi, şema olarak şu şekilde gösterilebilir:

Maliyet muhasebesi: İşletme yöneticisine üretimle ilgili maliyet giderlerinin türleri ile bunların gider yerleri olarak işletme bölümlerine göre ve çeşitleri yönünden mamullere göre dağılımı hakkında bilgi verir.

Muhasebe Bilgi Sistemi: Personel, belgeler, donanım ve raporlardan oluşur.

Öğelerden hesap planı ile muhasebe yönetmeliği, sistemin işleme ve çıktı aşamalarında bilginin üst yönetimin istediği biçimde üretilip raporlanması bakımından en önemli rolü oynar. Bu yönüyle hesap planı işlemlerin kaydedileceği ve sonra da mali tablo kalemlerini oluşturacak gruplandırılmış hesaplar listesidir. Muhasebe yönetmeliği ise, hesap planının kullanılmasını gösteren açıklamaları içeren bir el kitabıdır.

Şekil 16.1 Muhasebe Bilgi Sistemi

İŞLETME VARLIKLARI VE KAYNAKLARI

İşletmeler faaliyetlerini sürdürebilmek için çeşitli varlıklara sahip olmak durumundadır. Üretim işletmeleri binalara, demirbaşlara, makinelere, hammaddelere, mamullere ve nakde sahip olurken; ticaret işletmeleri, binalara, raflara, yazar kasaya, tartı aletine, mala ve nakde sahiptir. Bu arada her iki tür işletmenin mamul veya mal satışından doğan senetli ve senetsiz alacakları olur. İşletmelerin sahip oldukları mevcutlar ve alacaklar şeklindeki bu ekonomik değerlere **varlıklar** adı verilir.

Kaynaklar; işletmelerin sahip oldukları varlıkların finansmanında kullanılan fonların kimlerden sağlandığını gösterir. Fonlar ortaklardan veya üçüncü şahıslardan sağlanır. Bu bakımdan sermaye olarak sağladıkları fonlar ile işletme kârından sağlanan fonlar karşılığında işletmenin varlıkları üzerindeki ortakların hak sahipliğine **öz kaynaklar**, işletmeye verdikleri ödünç paralar ile senetli veya senetsiz borç karşılığında verdikleri mal veya bina gibi değerler nedeniyle üçüncü şahısların işletme varlıkları üzerinde hak sahipliğine de **yabancı kaynaklar** denir.

MUHASEBE EŞİTLİĞİ VE FİNANSAL KAYITLAR

Muhasebe eşitliği; işletmelerin sahip oldukları varlıkları kadar fon kaynaklarının olması gereğinden doğar. Bu eşitlik şu iki şekilde gösterilebilir:

VARLIKLAR = KAYNAKLAR

veya

MEVCUTLAR + ALACAKLAR = ÖZ KAYNAKLAR + YABANCI KAYNAKLAR

Finansal kayıtlar, işletme faaliyetleri işletme içinde veya işletme dışında gerçekleşen işlemlerden oluşur. Bu işlemler finansal niteliklidir veya finansal nitelikli değildir. Bunlardan finansal nitelikli olanlar muhasebenin konusuna girer. Parayla ifade edildikleri için finansal nitelikli sayılan işlemler belgeler aracılığıyla muhasebe bilgi sistemine girer ve sistemin işleme aşamasında kaydedilir.

Finansal nitelikli bir işlemin en az iki yönü olup; varlıkların birinde artış, diğerinde azalış, ya da varlıklarda ve kaynaklarda artış veya azalış, yahut kaynakların birinde artış diğerinde azalış yaratır. Bir işlemin bu iki yönüyle kaydedilecek olması muhasebe eşitliğinin bozulmamasına neden olur. Buna, muhasebede

Varlıklar: İşletmenin sahip olduğu mevcutlar ve alacaklar şeklindeki ekonomik değerlerdir.

Öz kaynaklar: Ortakların, işletmenin varlıkları üzerindeki hak sahipliğidir.

Yabancı kaynaklar: Üçüncü şahısların işletmenin varlıkları üzerindeki hak sahipliğidir.

çift taraflı kayıt esası denir. Bu durumu örneklerle muhasebe eşitliği üzerinde gösterelim:

Örnek 1: Beş ortak 100'er milyon lira nakit koyarak 500 milyon lira sermayeli bir işletme kurmuştur.

$$\underbrace{\text{MEVCUTLAR}} + \text{ALACAKLAR} = \underbrace{\text{ÖZ KAYNAKLAR}} + \text{YABANCI KAYN.}$$

Kasa	=	Sermaye	
(+) 500.000.000		(+) 500.000.000	

Örnek 2: İşletme yarısı peşin yarısı borç senedi karşılığı 200 milyon liralık mal almıştır.

$$\underbrace{\text{MEVCUTLAR}} + \text{ALACAKLAR} = \underbrace{\text{ÖZ KAYNAKLAR}} + \underbrace{\text{YABANCI KAYN.}}$$

Kasa	=	Borç senetleri	
(-) 100.000.000		(+) 100.000.000	
Mal			
(+) 200.000.000			

Örnek 3: 50 milyon lira maliyetli mal 70 milyon liraya satılmış ve karşılığında alacak senedi alınmıştır.

Bu örnek iki aşamada kaydedilir: (1) Satış tutarı üzerinden Alacak Senetlerinin alacakları artırışı ve satışların öz kaynakları artırışı, (2) Maliyet tutarı üzerinden malın mevcutları azaltışı ve satılan malın maliyetinin özkaynakları azaltışı

$$\underbrace{\text{MEVCUTLAR}} + \underbrace{\text{ALACAKLAR}} = \underbrace{\text{ÖZ KAYNAKLAR}} + \underbrace{\text{YABANCI KAYN.}}$$

Mal	Alacak senetleri	=	Satışlar	
(-) 50.000.000	(+) 70.000.000		(+) 70.000.000	
			Satılan malın maliyeti	
			(-) 50.000.000	

Bu üç örneğin sonucunda eşitlik şu hale gelecektir:

$$\underbrace{\text{MEVCUTLAR}} + \underbrace{\text{ALACAKLAR}} = \underbrace{\text{ÖZ KAYNAKLAR}} + \underbrace{\text{YABANCI KAYN.}}$$

Kasa	Alacak Sen.	=	Sermaye	Borç Senetleri
400.000.000	70.000.000		500.000.000	100.000.000
Mal			Dönem Kârı	
150.000.000			20.000.000	
620.000.000		=	620.000.000	

Dikkat edilirse satışlar ile satılan malın maliyeti arasındaki fark öz kaynakta kâr olarak yer almaktadır. Bunun tersi durumda zarar öz kaynakta (-) olarak yer alır.

Hesap; Finansal işlemlerin bütün işletmelerde hep aynı adla kaydına yarayan kavramdır.

Hesap, finansal işlemlerin sistemin işleme aşamasında yevmiye defterine kaydedilmesine, büyük defterde sınıflandırılmasına ve mizan denilen çizelgede özetlenmesine yarar. Finansal işlemlerin muhasebe eşitliği üzerinde izlenmesi olanaksızdır. Bunun yerine finansal işlemler mevcutlar, alacaklar, sermaye, borçlar, gelirler, giderler, kârlar ve zararlara göre belirlenmiş hesaplar üzerinden muhasebeleştirilir. Daha açık bir şekilde işlemler önce yevmiye defterine kaydedilir, oradan hesap isimlerine göre büyük deftere aktarılarak sınıflandırılır ve buradan da tüm hesaplar mizana yazılarak özetlenir.

Hesap: Finansal işlemlerin bütün işletmelerde hep aynı adla kaydına yarayan kavramdır.

Her hesabın iki tarafı vardır: hesabın soluna "borç tarafı", sağına "alacak tarafı" denir. Varlık hesaplarındaki artışlar hesabın borç tarafına, azalışlar alacak tarafına yazılırken; kaynak hesaplarındaki artışlar hesabın alacağına, azalışlar borç tarafına yazılır. Gelir, gider, satışlar, gelir ve kâr hesapları öz kaynakları temsilen sermaye hesabı gibi çalışır. Bir hesabın borç tarafı toplamı ile alacak tarafı toplamı arasındaki farka **Hesap Kalanı** denir. Buna göre varlık hesapları "borç kalanı", kaynak hesapları "alacak kalanı" verir.

Hesap Kalanı: Bir hesabın borç tarafı toplamı ile alacak tarafı toplamı arasındaki farktır.

Evvelce verilen üç örneği bu sefer hesaplar üzerinden muhasebeleştirilelim: Yevmiye Defteri:

		Borç	Alacak
1	KASA Hesabı	500.000.000,-	
	SERMAYE Hesabı		500.000.000,-
2	MAL Hesabı	200.000.000,-	
	KASA Hesabı		100.000.000,-
	BORÇ SENETLERİ Hesabı		100.000.000,-
3	ALACAK SENETLERİ Hesabı	70.000.000,-	
	SATIŞLAR Hesabı		70.000.000,-
	SATILAN MALIN MALİYETİ Hs.	50.000.000,-	
	MAL Hesabı		50.000.000,-

Büyük defterin her karşılıklı iki sayfası bir hesap için kullanılır. Buna göre yevmiyede borç kaydedilenler büyük defterdeki hesabın borcuna, yevmiyede alacak kaydedilenler büyük defterdeki hesabın alacağına yazılır. Şöyle ki:

Borç	Kasa Hesabı	Alacak
500.000.000,-		100.000.000,-
(1)		(2)

Borç	Sermaye Hesabı	Alacak
		500.000.000,-
		(1)

Borç	Mal Hesabı	Alacak
200.000.000,-		50.000.000,-
(2)		(3)

Borç	Borç Sen. Hesabı	Alacak
		100.000.000,-
		(2)

Borç	Alacak Sen. Hs.	Alacak
70.000.000,-		
(3)		

Borç	Satışlar Hesabı	Alacak
		70.000.000,-
		(3)

Borç	Sat. Malın Maliyeti Hesabı	Alacak
50.000.000,-		
(3)		

Büyük defterde yer alan hesaplardan gider, zarar, satış, gelir ve kâr hesapları sene sonunda Dönem Kârı veya Zararı hesabına devredilerek kapatılır. Bundan sonra bu hesap, alacak kalanı veriyorsa **Dönem Kârı** hesabına, borç kalanı veriyorsa **Dönem Zararı** hesabına devredilerek kapatılır. Bu hesapların tamamı öz kaynakları temsilen kaynak hesapları gibi çalışır. Örneğimizin buna göre devamı aşağıdaki gibi olacaktır:

Yevmiye Defteri:

	Borç	Alacak
SATIŞLAR Hesabı	70.000.000,-	
DÖNEM KÂRI veya ZARARI Hs.		70.000.000,-
DÖNEM KÂRI veya ZARARI Hs.	50.000.000,-	
SATILAN MALIN MALİYETİ Hs.		50.000.000,-

Büyük Defter:

Borç	Dönem Kârı veya Zararı Hs.	Alacak
Sat. Mal. Maliyeti	50.000.000,-	Satışlar 70.000.000,-

Borç	Satışlar Hesabı	Alacak	Borç	Satılan Malın Maliyet Hs.	Alacak
70.000.000,-	70.000.000,-		50.000.000,-	50.000.000,-	
	(3)			(3)	

Dönem Kârı ve Zararı hesabı 20 milyon lira alacak kalanı verdiği göre:

	Borç	Alacak
DÖNEM KÂRI veya ZARARI Hs.	20.000.000,-	
DÖNEM KÂRI Hesabı		20.000.000,-

Bunun sonucunda Dönem Kârı veya Zararı Hesabı aşağıdaki gibi kapanmış olacak; Dönem Kârı büyük defter hesabına da yer verilecektir. Şöyle ki:

Borç	Dönem Kârı veya Zararı Hs.	Alacak
Sat. Mal. Maliyeti	50.000.000,-	Satışlar 70.000.000,-
	20.000.000,-	
	70.000.000,-	70.000.000,-

Borç	Dönem Kârı Hs.	Alacak
		20.000.000,-

Büyük defterde yer alan hesaplar sene sonunda borç ve alacak toplamları ile hesap kalanları üzerinden **mizan** denilen çizelgeye geçirilir. Şöyle ki:

MİZAN

HESAPLAR	TUTAR		KALAN	
	Borç	Alacak	Borç	Alacak
KASA Hesabı	500.000.000.-	100.000.000.-	400.000.000.-	-
Mal Hesabı	200.000.000.-	50.000.000.-	150.000.000.-	-
ALACAK SENETLERİ Hs.	70.000.000.-	-	70.000.000.-	-
SERMAYE Hesabı	-	500.000.000.-	-	500.000.000.-
BORÇ SENETLERİ Hesabı	-	100.000.000.-	-	100.000.000.-
SATIŞLAR Hesabı	70.000.000.-	70.000.000.-	-	-
SATILAN MALIN MALİYETİ Hs.	50.000.000.-	50.000.000.-	-	-
DÖNEM KÂRI veya ZARARI Hs.	70.000.000.-	70.000.000.-	-	-
DÖNEM KÂRI Hesabı	-	20.000.000.-	-	20.000.000.-
TOPLAM	960.000.000.-	960.000.000.-	620.000.000.-	620.000.000.-

Parasal işlemlerden hangisi mubasebenin konusuna girer? Bu tür bir işlem nasıl bölümlenir ve nasıl kayda alınır?

İşlemlerden finansal nitelikli olanlar mubasebenin konusuna girer. Finansal nitelikli bir işlem hesap planındaki hesapların hangilerini ne tutarda artırdığı veya azalttığı yönünden bölümlenir. Mubasebe Uzmanı örnek olayında belirtildiği gibi, iyi bir hesap planı olmadıkça bu bölümlenme doğru bir şekilde yapılamaz ve dolayısıyla kayıtlar yanlış olacağı için üretilen ve raporlanan bilgi de yanlış olur. İşlemin doğru belirlenmesi yetmez; hesap planındaki hesapların hangi işlemler için kullanılacağı açıklanmış mubasebe yönetmeliğinin de bölümlenme, kaydetme ve raporlama sırasında dikkate alınması gerekir. Aksi halde gerek işletmenin yöneticisi, gerekse diğer bilgi kullanıcıları yapacakları analizler sonucu işletmeyi yanlış tanıyacaklardır. Üretim maliyetlerinin yanlış belirlenmesi yönetimin maliyet giderlerini kontrol altına alamadığını gösterdiği gibi, planlamada ve satış fiyatının belirlenmesinde de hatalı kararlar almasına yol açar. İşletme dışındaki bilgi kullanıcıları da işletmeyi yanlış tanımları nedeniyle kendi çıkarlarını koruyacak kararları alamayacaktır.

FİNANSAL TABLOLAR

Muhasebenin birinci işlevi, finansal nitelikli işlemleri kaydetmek ve raporlamaktır. Raporlama, kayıt tutmanın doğal sonucu olarak **bilanço** ve **gelir tablosu** hazırlayıp yayınlamaktır. Bu tablolar üçer aylık, altışar aylık veya yıllık olarak belli aralıklarla düzenlenir.

Bilanço: Mizanda yer alan hesaplardan borç kalanı veren varlıkların sol kolonda, alacak kalanı veren kaynakların sağ kolonda yer aldığı bir tablodur.

Bilanço, mizanda yer alan hesaplardan borç kalanı veren varlıkların sol kolonda, alacak kalanı veren kaynakların sağ kolonda yer aldığı bir tablodur. Bu tablonun analize hazır halde olabilmesi için varlıklar **dönen** ve **duran** şeklinde iki grup altında gösterilir. İşletmenin bir yıl içinde kullanabileceği, satabileceği mevcutları ve yine bir yıl içinde tahsil edebileceği alacakları ile nakitleri **Dönen Varlıklar** grubu altında, bunlardan daha uzun süreli olanları **Duran Varlıklar** grubu altında yer alır; bilançonun bu tarafına **aktif** adı verilir.

Kaynaklar ödenme vadelerine göre gruplandırılarak gösterilir. Bunun için yabancı kaynaklardan bir yıl içinde ödenecek olanlar **kısa vadeli yabancı kaynaklar** grubu altında, bir yıldan daha uzun sürede ödenecek olanlar **uzun vadeli yabancı kaynaklar** grubu altında ve ödenmeleri söz konusu olmayan **öz kaynaklar** grubu altında gösterilir.

Bu anlatılanlara göre bir bilanço aşağıda gösterildiği gibi olacaktır:

Aktif	BİLANÇO		Pasif
DÖNEN VARLIKLAR		KISA VAD. YAB. KAYN.	
Kasa	xx	Banka Kredileri	xx
Bankalar	xx	Borç Senetleri	xx
Alacak Senetleri	xx	UZUN VAD. YAB. KAYN.	xx
Mal	xx	Banka Kredileri	xx
DURAN VARLIKLAR		Borç Senetleri	xx
Alacak Senetleri	xx	ÖZ KAYNAKLAR	
Binalar	xx	Sermaye	xx
Makineler	xx	Dönem Kârı	xx
Demirbaşlar	xx		
Aktif Toplamı	xxx	Pasif Toplamı	xxx

Gelir tablosu, Dönem Kârı veya Zararı Hesabı'ndan yararlanılarak düzenlenen bir tablodur. Bu hesabın borç tarafında yer alan giderler ve zararlar ile alacak tarafında yer alan satışlar, gelirler ve kârlar işletmenin esas faaliyetinden doğdukları veya esas faaliyetinin dışında doğduklarına göre çeşitli bölüm başlıklarına yer verilerek alt alta sıralanarak gösterilir. Gelir tablosunda benzer şeyler toplanarak, farklı şeyler birbirinden çıkarılarak Dönem Kârı'na ulaşılır. Buna göre gelir tablosunun şekli ve içeriği aşağıdaki gibi olacaktır:

Gelir tablosu: Dönem Kârı veya Zararı Hesabından yararlanılarak düzenlenen bir tablodur.

GELİR TABLOSU	
SATIŞLAR	xxxx
Satılan Malın Maliyeti (-)	xxxx
BRÜT SATIŞ KÂRI	xxxx
Faaliyet Giderleri (-)	xxxx
FAALİYET KÂRI	xxxx
Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Karlar	xxxx
Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar (-)	xxxx
Finansman Giderleri (-)	xxxx
OLAĞAN KÂR	xxxx
Olağandışı Gelir ve Kârlar	xxxx
Olağandışı Gider ve Zararlar	xxxx
DÖNEM KÂRI	xxxx

BİLGİNİN DOĞRULUK VE GÜVENİLİRLİĞİ

Bilginin doğruluk ve güvenilirliği kavramlarını betimlemek.

Bilgi kullanıcılarının alacakları kararın isabetliliği, bilginin doğruluk ve güvenilirliğine bağlıdır. Bilginin doğruluk ve güvenilirliğini sağlama görevi işletme yönetiminin görevidir. Bunun için üst yönetim işletmesinde finansal işlemlerin yapılışı ile bu işlemlerin kaydedilmesi ve raporlanmasının kendisinin belirlediği şekilde yapılabilmesinin önlemlerini alır. Bu önlemler bütününe **iç kontrol sistemi** denir.

Bir işletmede iç kontrol sistemine rağmen hatalı ve hileli işlemler ile kayıt ve raporlama olabilir. Bu bakımdan bilgi kullanıcılarının mali tablolara olan güvenlerini artırmak için bağımsız muhasebe uzmanlarının (Yeminli Mali Müşavir) dene-

tim yapmalarına gereksinim duyulur. Bu uzmanlar mali tabloların denetimini yaparak işletme kanalıyla tabloların doğru ve güvenilir olup olmadığına ilişkin görüş açıklarlar. Bu görüş denetim raporuyla açıklanır ve yapılan işe **muhasabe denetimi** veya **dış denetim** denir.

FİNANSAL ANALİZ

Bilgilerin finansal analiz yoluyla, ekonomik kararlarda kullanılabilen bilgilere dönüştürülme sürecini açıklamak.

Bilanço işletmenin geçmişteki mali durumunu, gelir tablosu işletmenin geçmişteki faaliyet sonuçlarını gösterir. Bilgi kullanıcılarının alacakları kararlar ise işletmenin geleceği ile ilgilidir. Bu nedenle finansal tabloların analiz edilip muhasebe bilgilerinin finansal kararlarda kullanılabilir bilgilere dönüştürülmesi gerekir. Finansal analiz ile; işletmenin kısa ve uzun vadeli borç ödeme gücü, fon yaratma gücü, yatırım gücü, kârlılığı, kâr dağıtma gücü, yabancı kaynaktan yararlanma gücü, aktifin ve sermayenin verimliliğine ilişkin sonuçlar elde edilir.

Bir işletmenin kayıt tutmanın doğal sonucu olarak düzenlediği bilanço ve gelir tablosuna çeşitli analiz teknikleri uygulanarak (yatay yüzdeler, dikey yüzdeler, eğilim yüzdeleri, oranlar gibi) işletmenin durumu analiz edilir. Bunlar analiz yoluyla yoruma tabi tutularak işletmenin gelecekteki mali durumu ve faaliyet sonuçları yukarıdaki paragrafta belirtilen ayrıntıda belirlenir. Bunlara dayanarak işletme sahipleri, ortaklığa devam edip etmeyeceklerine; potansiyel yatırımcılar, işletmenin çıkardığı hisse senetleri ile tahvillerden satın alıp almayacaklarına; kredi kurumları, işletmeye ödünç para verip vermeyeceklerine ve çeşitli çıkar grupları kendilerini ilgilendiren diğer konulara ilişkin kararlar alırlar.

Anonim şirketler yıllık genel kurul öncesi ortaklar için çıkardığı Yıllık Faaliyet Raporu'nda finansal tablolarına ek olarak yaptığı analiz ve yorumlara da yer verir. Analiz ve yorum bir bilgi kullanıcısının kendisi tarafından yapılabileceği gibi, piyasadaki analiz bürolarınca da halka hizmet amacıyla yapılır.

Özet

Bu Ünite de işletmelerin finansal nitelikli işlemlerinin nasıl ve niçin kaydedilip raporlandığı ile finansal analizin gerekliliğini öğrendik. Artık;

- muhasebenin kimler için bilgi ürettiğini (sayfa 311),
- bilgi türlerini (sayfa 311-312),
- muhasebenin bir bilgi üretim ve iletişim sistemi olduğunu (sayfa 313),
- çift taraflı kayıt esasının muhasebe eşitliğine dayandığını (sayfa 314-317),
- başlıca finansal tabloların neler olduğunu (sayfa 318),
- işletmenin görevinin bilginin doğruluk ve güvenilirliğini sağlamak ve aynı zamanda bağımsız bir kişiye bunu onaylatmak olduğunu (sayfa 319),
- bilginin doğrudan kararlarda kullanılmadığı için analiz edilmesinin gerekli olduğunu (sayfa 320) biliyoruz.

Birer ekonomik birim olarak işletmelerin iyi yönetilebilmeleri, ortakların ve diğer ilgililerin desteklerini kazanabilmeleri kendileri hakkında onları devamlı bilgilendirmeleriyle olur. Bu görevi muhasebe üstlenmiştir. Bu

amaçla işletme içinde, işletmeden dışarıya veya dışarıdan işletmeye doğru gerçekleşen kıymet hareketlerinin kaydedilmesi ve ilgililere raporlanması gerekir. Bu, muhasebenin birinci işlevidir.

Muhasebe bilgisinin işletme içine ve dışına raporlanması yeterli değildir. Bu bilginin analizi ve yorumlanması gerekir. Finansal analiz yoluyla, işletmenin mevcut finansal durumunu daha iyi yorumlayabilmek mümkün olur. Böylece, işletme ile ilgili taraflar, işletmeden beklentilerinin karşılanıp karşılanamayacağı konusunda karar verebilirler. Finansal analiz ve yorum, muhasebenin ikinci işlevidir.

Bilginin doğru ve güvenilir olarak üretilip raporlanması için işletmede iç kontrol sisteminin kurulması; bilgi kullanıcılarının bilgiye güven duymaları için de bağımsız denetimin gerçekleştirilmesi gerekir.

Kendimizi Sınayalım

Özet bölümündeki konuları yeterince anlayıp anlayamadığınızı ölçmek için aşağıdaki soruları yanıtlamaya çalışınız. Soruları zorlanmadan yanıtladığınızda bir sonraki Üniteye geçebilirsiniz. Ancak zorlandığınız sorulara ilişkin konuları tekrarlamanız yararınıza olacaktır. Unutmayın! Doğru yanıtları Ünitenin sonunda bulabilirsiniz.

1. Üst yönetim, ortaklara bilgi verme sorumluluğunu aşağıdakilerden hangisiyle yerine getirir?
  - a. İşletmede kuracağı iç kontrol sistemiyle
  - b. Yevmiye defteriyle
  - c. Muhasebe belgeleriyle
  - d. Bilanço ve gelir tablosuyla
  - e. Maliyet analizleriyle
2. Bir işletmede, yönetici olmayan gruplar, söz konusu işletmenin muhasebe bilgisine aşağıdakilerden hangisi nedeniyle ihtiyaç duymazlar?
  - a. Kâr payı alınıp alınmayacağını öğrenmek
  - b. Faizlerin ödenip ödenemeyeceğini öğrenmek
  - c. Yapılan işi ölçmek
  - d. Uygun koşullarda mal alışının yapılıp yapılamayacağını belirlemek
  - e. İş güvencesi olup olmadığını anlamak
3. Finansal nitelikli işlemlerin kaydında ve raporlanmasında öncelikle aşağıdakilerden hangisine uyulması gerekir?
  - a. Hesap planı ve muhasebe yönetmeliğine
  - b. Yevmiye defterine
  - c. Belgelere
  - d. Büyük deftere
  - e. İşlemlere
4. Genel muhasebede büyük defterin rolü aşağıdakilerden hangisidir?
  - a. Belgelerin ilk kaydedileceği defter olması
  - b. Finansal işlemlerin sınıflandırılmasını sağlaması
  - c. Muhasebe bilgi sisteminin girdisini oluşturması
  - d. Finansal işlemlerin özetlenmesini sağlaması
  - e. Muhasebe bilgi sisteminin çıktısını oluşturması
5. Aşağıdakilerden hangisi işletme kaynaklarından biridir?
  - a. Mal
  - b. Bankalar
  - c. Banka kredileri
  - d. Makineler
  - e. Alacak senetleri

6. Yarı peşin, yarı senetli olarak 50 milyon liralık bir mal alımında muhasebe eşitliğine göre aşağıdaki kayıtlardan hangisi doğrudur?
  - a. Mal 50.000.000 (artış),
Banka kredilerin 50.000.000 (artış)
  - b. Kasa 50.000.000 (artış),
Mal 50.000.000 (azalış)
  - c. Mal 50.000.000 (artış),
Alacak senetleri 50.000.000 (azalış)
  - d. Kasa 25.000.000 (azalış),
Mal 50.000.000 (artış),
Borç senetleri 25.000.000 (azalış)
  - e. Mal 50.000.000 (artış),
Borç senetleri 25.000.000 (artış),
Kasa 25.000.000 (azalış)
7. Varlıklar – Yabancı Kaynaklar aşağıdakilerden hangisini gösterir?
  - a. Kısa vadeli yabancı kaynakları
  - b. Mevcutları
  - c. Alacakları
  - d. Öz kaynakları
  - e. Uzun vadeli yabancı kaynakları
8. Aşağıdakilerden hangisi Sermaye Hesabı gibi çalışan hesaplardan biridir?
  - a. Alacaklar
  - b. Gelirler
  - c. Mal
  - d. Kasa
  - e. Banka kredileri
9. Kasa Hs. X
Alacak Senetleri Hs. X
şeklindeki bir yevmiye kaydının anlamı aşağıdakilerden hangisidir?
  - a. Alacak senedinin tahsil edilmesi
  - b. Peşin mal alınması
  - c. Peşin mal satılması
  - d. Bir borcun ödenmesi
  - e. Borçlanarak mal alınması
10. Finansal analiz temel amacı aşağıdakilerden hangisidir?
  - a. Bilanço ve gelir tablosunu düzenleyebilmek
  - b. Bilginin doğruluk ve güvenilirliğini öğrenebilmek
  - c. İşletme faaliyetlerinin üst yönetimin istediği şekilde yapılabilmesini sağlamak
  - d. Mali tabloların doğruluk ve güvenilirliğini onaylamak
  - e. Muhasebe bilgilerini finansal kararlarda kullanılacak bilgilere dönüştürmek

Yaşamın İçinden

Aşağıda bu Ünite de incelediğimiz konularla ilgili, gerçek hayattan bir örnek yer almaktadır. Örnek olayı okuyarak, bunlara ilişkin soruları yanıtlayınız. Örnek olayları dikkatlice okuyup, soruları yanıtlamanız, öğrendiklerinizin pekişmesi ve daha kalıcı olması açısından son derece önemlidir.

Bilanço Analizi

AKTİF		(A) İşletmesinin (B) 31.12.2000 Tarihli Bilançosu		PASİF
I. DÖNEN VARLIKLAR		I. KISA VADELİ YAB. KAYN.		
Kasa	15.000.000	Banka Kredileri	5.000.000	
Bankalar (Vaadesiz Mevd.)	260.000.000	KISA VADELİ YAB. KAYN. TOP.	5.000.000	
Alacak Senetleri	1.800.000.000	II. UZUN VADELİ YAB. KAYN.		
(6 ay vadeli: 600.000.000)		-	-	
(2 yıl vadeli: 1.200.000.000)		III. ÖZ KAYNAKLAR		
Ticari Mallar	2.525.000.000	Sermaye	50.000.000.000	
DÖNEN VARLIKLAR TOP.	4.600.000.000	ÖZ KAYNAKLAR TOP.	50.000.000.000	
II. DURAN VARLIKLAR				
Binalar	50.000.000.000			
Demirbaşlar	400.000.000			
DURAN VARLIKLAR TOP.	50.400.000.000			
AKTİF TOP.	55.000.000.000	PASİF TOP.	55.000.000.000	

1. Bilançoda hangi unsur yanlış grupta gösterilmiştir?
2. İşletmenin kısa vadeli yabancı kaynaklarını (borçlarını) ödemeye bu yanlış haliyle dönen varlıklar toplamı yetiyor mu?
3. Bir de hatayı düzelttikten sonra dönen varlıkların banka kredilerini ödemeye yetip yetmeyeceğini kararlaştırınız.
4. Üçüncü soruya vereceğiniz cevap olumsuz ise; işletmenin bu borcunu ödeyebilmek için yeniden kısa vadeyle mi, yoksa uzun vadeyle mi ödünç para bulması gerekir?
5. Borçla borç ödemek işletmeye ne gibi bir yük getirir?

Biraz Daha Düşünelim

1. Muhasebenin amacı nedir?
2. Muhasebede kayıt işlemlerinde hangi araçlardan yararlanır?
3. Veri olarak finansal işlemlerin belirlenmesinde hangi araçtan yararlanır?
4. Veri olarak finansal işlemler hangi aşamalardan geçirilerek işlenir?
5. Muhasebe bilgi sisteminin çıktıları nelerdir?
6. Bilanço nereden yararlanılarak düzenlenir?
7. Gelir tablosu nereden yararlanılarak düzenlenir?
8. İşletmenin finansal durumunu hangi tablodan görebiliriz?
9. İşletmenin faaliyet sonuçlarını hangi tablodan görebiliriz?
10. Üst yönetim finansal tabloların doğruluk ve güvenilirliğini ne yardımıyla sağlar?
11. Finansal tabloların işletme dışından bir bağımsız uzmanlarca denetlenmesinin nedeni nedir?
12. Finansal analiz neden yapılır?

Başvurabileceğimiz Kaynaklar

- Bektöre, Sabri ve Diğerleri. **Genel Muhasebe: İlkeleri ve Uygulaması**, Birlik Ofset Yayıncılık, Eskişehir, 2000.
- Cemalcılar, Özgül ve Nurten Erdoğan. **Genel Muhasebe**, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2000.
- Ergin, Hüseyin. **Muhasebeye Giriş**, Kütahya Ekspres Matbaası, Kütahya, 2000.
- Koç, Yalkın. **Genel Muhasebe İlkeleri ve Uygulaması**, Turhan Kitapevi, Ankara, 1997.
- Karalar, Rıdvan. **İşletme - Temel Bilgiler - İşlevler**, Anadolu Üniversitesi Basımevi, Eskişehir, 1998.

Yanıt Anahtarı

1. d	Yanıtınız yanlış ise "Bilginin Doğruluk ve Güvenilirliği" bölümünü yeniden gözden geçiriniz.
2. c	Yanıtınız yanlış ise "İşletmeye Açılan Pencere: Muhasebe-Bilgi Kullanıcıları" bölümünü yeniden gözden geçiriniz.
3. a	Yanıtınız yanlış ise "Bir Bilgi Sistemi Olarak Muhasebe" bölümünü yeniden gözden geçiriniz.
4. b	Yanıtınız yanlış ise "Muhasebe Eşitliği ve Finansal Kayıtlar-Hesap" bölümünü yeniden gözden geçiriniz.
5. c	Yanıtınız yanlış ise "İşletme Varlıkları ve Kaynakları" bölümünü yeniden gözden geçiriniz.
6. e	Yanıtınız yanlış ise "Muhasebe Eşitliği ve Finansal Kayıtlar" bölümünü yeniden gözden geçiriniz.
7. d	Yanıtınız yanlış ise "Muhasebe Eşitliği ve Finansal Kayıtlar" bölümünü yeniden gözden geçiriniz.
8. b	Yanıtınız yanlış ise "Muhasebe Eşitliği ve Finansal Kayıtlar-Hesap" bölümünü yeniden gözden geçiriniz.
9. a	Yanıtınız yanlış ise "Muhasebe Eşitliği ve Finansal Kayıtlar-Hesap" bölümünü yeniden gözden geçiriniz.
10. e	Yanıtınız yanlış ise "Finansal Analiz" bölümünü yeniden gözden geçiriniz.